

Nr 276.

Av herr **Hage**, *angående borttagande i vissa fall av användandet av uniform för befattningshavare i statens tjänst m. m.*

Den, som under ett flertal år deltagit i den ceremoni, som går under namnet: »Riksdagens högtidliga öppnande i tronsalen», har icke kunnat undgå att märka, att bland de representanter för utländska stater, som närvara vid denna högtidlighet, även varje år befinna sig några få diplomater, vilka äro iklädda *civila* dräkter, utan alla de utmärkelsetecken i form av grad- och uniformsbeteckningar, ordnar o. d. som annars vid ett dylikt tillfälle i så riklig grad förekommer bland de närvarande spetsarna inom diplomaten, hovet, militären och den högre ämbetsmannaklassen.

Den, som vid ett dylikt tillfälle gör sig besvär med att utforska, vilka nationer dessa civilklädda diplomater representera, får snart bekräftat, att de i allmänhet äro representanter för nationer, inom vilka demokratin i högre grad tagit den politiska makten och i samband därmed ansett sig även böra på här nämnt sätt markera ett brytande med den gamla regimen och de uråldriga traditionerna. Otvivelaktigt förhåller det sig också i allmänhet så, att ett begynnande demokratiskt genombrott i ett land ävenså markeras — låt vara att detta är en mera sidoordnad företeelse av sekundär art — genom en begynnande strid mot *uniforms-* och ordensväsendet.

Jag skall icke i det sammanhanget gå närmare in på och påvisa, att de arbetarregeringar, som suttit vid makten i vårt land och även i viss mån de övriga existerande vänsterregeringarna genom sin underlåtenhet att använda statsrådsuniformer framträtt som bärare av idén: »bort med uniformerna». Det må i stället tillåtas mig att här något referera, hurusom på ett mycket tidigt stadium i vårt land inom riksdagen åstadkoms en opinion mot uniformsbruket.

Redan år 1878 väcktes nämligen i riksdagen en motion, syftande till att Kungl. Maj:t skulle befria statens ämbets- och tjänstemän från skyldigheten att bära tjänsteuniform i den mån vederbörande befattningshavares tjänsteutövning ej vore av beskaffenhet att föranleda bärande av sådan uniform. Andra kammaren tillstyrkte motionen men första kammaren gick — naturligtvis — emot densamma.

Frågan återkom vid 1908 års riksdag, då herr *T. Zetterstrand* i en i andra kammaren väckt motion föreslog, »att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Maj:t måtte anhålla det täcktes Kungl. Maj:t i fråga om de ämbets- och tjänstemän, vilkas tjänsteutövning icke är av beskaffenhet att föranleda bärande av uniform, meddela sådant förklarande, varigenom den skyldighet i detta avseende, som kan anses åligga dem, bliver upphävd».

Motionen gick särskilt fram mot bruket att bära *paraduniformer*. Motionären framhöll i det sammanhanget bl. a., att benägenheten för lyx och överflöd vore ett av vår nations största lyten, och sparsamhet stode ej i hög kurs i vårt land. Kunde från statsmakternas sida något göras för motverkande av lyx och främjande av sparsamhet, borde tillfälle därtill icke lämnas obegagnat.

Motionen resulterade däruti, att riksdagen avlät en skrivelse till Kungl. Maj:t, i vilken bl. a. framhölls, att »utgifterna för anskaffande av den civila paraduniformen äro även givetvis kännbara för personer med begränsade inkomster» (en synpunkt, som säkerligen i ännu högre grad kan anföras i vår tid).

Riksdagen hemställde, under framhållande av bl. a. dessa synpunkter, att Kungl. Maj:t toge i övervägande, huruvida icke bruket av paraduniform för civila ämbets- och tjänstemän vid andra tillfällen än vid tjänsteutövning må kunna avskaffas eller, därest det icke lämpligen låter sig göra, inskränkes, och därefter vidtaga de åtgärder i detta syfte, vartill omständigheterna finnas böra föranleda.

Riksdagsskrivelsen föranledde emellertid endast därtill, att Kungl. Maj:t i en cirkulärskrivelse år 1909 erinrade därom, att för civila ämbets- och tjänstemän, som ej äro anställda vid krigsmakten, någon skyldighet att vid vissa tillfällen begagna paraduniform icke finnes stadgat och att följaktligen bärandet av dylik uniform icke kan av chef eller annan överordnad påfordras.

Det framgår alltså av denna cirkulärskrivelse, att någon *skyldighet* för civil ämbets- och tjänsteman att bära paraduniform vid vissa tillfällen ej existerar. Men en sådan förklaring torde ej betyda så synnerligen mycket, så länge det existerar mycket detaljerade uniformsbestämmelser för resp. verk och befattningshavare rörande utseendet på den uniform, som är avsedd att användas vid högtidligheter — härvidlag bör även erinras om, att för en del befattningshavare, även i lägre grader, vid kommunikationsverken finnas bestämmelser om tillvaron av vissa uniformsplagg, avsedda att användas vid vissa högtidliga tillfällen (se illustrationsbilagorna till artikeln »Uniform» i Nordisk Familjebok band 30 och 38).

I nämnda Nordisk Familjebok meddelas även, att högsta domstolens ledamöter icke blott vid högtidliga tillfällen utan även vid sina sessioner uppträda i uniform, likaså krigsdomare och auditörer vid tjänsteutövning etc. Praxis bland ämbets- och högre tjänstemän torde också vara, att man vid någorlunda högtidliga tillfällen i allmänhet uppträder i paraduniform, trots att Kungl. Maj:t år 1909 avlät ovannämnda cirkulärskrivelse på framställning av riksdagen.

En sådan ringa effekt hade säkerligen 1908 års riksdag ej väntat sig av den avlätna riksdagsskrivelsen. Säkerligen avsåg nämligen riksdagen med sin skrivelse att åstadkomma, att bruket av civil paraduniform skulle i stort sett *avskaffas*. I motiveringen för skrivelsen förekommer t. ex. bl. a. följande passus: »det synes riksdagen olämpligt att civila uniformer bibehållas såsom paraddräkter för uppvaktningar, festligheter och andra tillfällen, som icke hava något samband med tjänsteutövning». Likaså framhölls i nämnda motivering — som förut påpekats — att man borde sträva efter att *borttaga* lyxen på detta område samt att utgifterna för en paraduniform äro kännbara för personer med begränsade tillgångar.

Enda möjligheten att uppnå den effekt som 1908 års riksdag syftade till, torde därför vara att man helt enkelt *upphäver* de bestämmelser, som existera, angående utseendet etc. av de paraduniformer, som äro föreskrivna för resp. befattningshavare — bestämmelser i nämnda hänseende existera numera även för t. ex. kommunikationsverkens befattningshavare ända ned till — för att taga ett exempel — stationssskrivaregraden.

Det första yrkande, som framföres i denna fråga, är alltså, att riksdagen anmodar Kungl. Maj:t att undersöka *på vilket sätt bruket av civil paraduniform lämpligast må kunna borttagas*.

Denna undersökning bör också kunna utsträckas till en undersökning om *på vilket sätt den militära paraduniformen* (eventuellt även hovuniformen) *lämpligast må kunna borttagas*.

Man borde i det sammanhanget kunna ha anledning visa därpå, att bärande av nämnda parad- och lyxuniformer — såväl då det gäller militärer som civila — kommit till under en tid med en helt annan åskådning och andra tidsförhållanden, en tid då till och med — enligt vad som meddelas i Nordisk Familjebok — det föreskrevs en uniform för kapellet och baletten vid Kungl. Operan. I vår tid verkar däremot de överdrivet guldbelastade paraduniformerna, då de exponeras vid högtidliga tillfällen, som en anomali. Man kan ej frigöra sig från tanken på att det hela är en löjväckande demonstration, där man lånat en del historiska dräkter, tillhörande en gången tid, från ett museum eller från ett upplag av maskerad-dräkter för att giva en åskådningsundervisning i gångna tiders sätt att »kluta ut» sig för att imponera på den stora massan. Då man mitt i en församling av civilklädda medborgare möter en person, överbelastad av alla de ingredienser, som ingå i en galauniform, kan man ej undgå att tänka på det intryck, som man bibringas, då man får se en byggnad från barocktiden placerad mitt inne bland en samling byggnader, uppförda utan belastning med en massa barocka utsmyckningar o. d., i enlighet med den enkla förnäma stilrenhet som utmärker den moderna arkitekturen.

Den undersökning, som här påyrkats, bör emellertid, enligt vårt förmenande, även utsträckas till en undersökning om ej även de uniformer kunna förenklas eller eventuellt i vissa fall borttagas, vilka användas av statens

befattningshavare och *icke* kunna rubriceras som *paraduniformer*. Det torde kunna med stor bestämdhet påstås, att nämnda uniformer — exempelvis för vissa kommunikationsverk med flera statens verk — kommit till under en period, då man här i landet i stor utsträckning inom de högre kretsarna dyrkade den militära uniformslyx, som hade sitt ursprung från militärlandet Tyskland. Under inflytande härav framskapades ett uniformsväsen, även för de civila verken, som ganska mycket kom att ansluta sig till de militära uniformsprinciperna (dessa senare principer ha emellertid i någon mån frångåtts inom armén genom tillkomsten av den gråbrungröna uniformen, som nu senast kommit till).

Man kan alltså med bestämdhet påstå, att de uniformer, som tillkommit inom en hel del civila statsverk, blivit alldeles för »glänsande» genom tillvaron av en hel del mer eller mindre tjocka guldgaloner på mössa och armar m. m., genom tillkomsten av vidlyftiga guld-möss-embler m. m. — allt utgörande en efterhärming av den militära uniformen, sådan denna utformats exempelvis inom flottan. Den, som är intresserad av att närmare taga reda på dessa förhållanden, hänvisas till de mycket detaljerade uniformsreglementen, (jämte illustrationsbilagor), som äro fastställda för befattningshavarna inom resp. statsverk. Den, som noggrant studerar nämnda handlingar, märker emellertid att tidstendensen, som strävar mot enklare uniformer, i någon mån verkat på sådant sätt, att de senast fastställda uniformerna utmärka sig för enklare, mindre guldbelastade uniformstyper än de, som fastställts förut.

Meningen med vad här sagts, är icke att påstå, att man inom de civila verken alldeles kan undvara uniformen. Därvidlag kan man tvärtom påstå, att *i vissa fall* det är nödvändigt, att statens befattningshavare under tjänstgöring äro iförda uniform, så att den allmänhet, som skall betjänas, får en anvisning om vederbörandes ställning såsom en befattningshavare, som har skyldighet att tillhandagå allmänheten.

Men även om man alltså erkänner detta, kan man å andra sidan säga, att det icke är nödvändigt för detta ändamål och för att allmänheten skall få någon uppfattning om resp. tjänstemäns tjänsteställning, att å uniformerna, å mössor, armar m. m. anbringas emblem, galoner m. m. i den utsträckning, som nu sker. Uniformen skulle tvärtom i allmänhet kunna inskränka sig exempelvis till en enkel mörk kavajkostym (efter viss fastställd modell) å vilken (eventuellt å mössan) anbringades ett enkelt emblem, gemensamt för alla befattningshavare inom ett visst verk, varutöver det kunde å uniformen placeras — om så vore nödvändigt — något enklare kännetecken för utmärkande av tjänstegraden (exempelvis ett antal stjärnor i olika storlek eller dylikt). I de flesta fall skulle detta vara allt vad som behövdes för att fylla det ändamål, som ovan antytts. En praktisk och lämplig anordning skulle även vara, att uniforms-emblemen kunde lätt borttagas och

åter anbringas å uniformen när som helst, så att dräkten även kunde användas för civilt bruk.

En sådan reformering och förenkling av uniformerna — som även borde förbindas med åstadkommande av bestämmelser om att uniformsföreskrifter endast skulle existera för befattningshavare, som ur ovan nämnda utgångspunkter kunde ha anledning använda sådan — skulle säkerligen ur *ekonomiska* synpunkter vara väl motiverad. Ty vare sig staten eller den enskilde befattningshavaren skall påkosta uniformen, finnes det ingen anledning ur nationalekonomiska utgångspunkter att för detta ändamål lägga ut mera pengar än vad, som kan anses nödvändigt med hänsyn till förhållandena (det må i detta sammanhang erinras om de ökade statsutgifter, som enligt proposition nr 7 till årets riksdag uppstå på grund av att det anses rimligt, att staten giver vissa belopp till uniformsutrustning).

De utredningar, som ovan påyrkats, böra alltså utsträckas till en undersökning *om i vilken utsträckning den civila och den militära uniformen kan förenklas och i samband därmed bliva prisbilligare samt eventuellt i vissa fall borttagas.*

Det hemställes alltså,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, huruvida, i vilken utsträckning och på vilket sätt bestämmelser må kunna åstadkommas, som innebära i vissa fall borttagandet av användandet av uniform — främst paraduniform — för befattningshavare i statens tjänst samt i vissa fall åstadkommande av enklare och billigare uniformstyper.

Stockholm den 31 januari 1927.

Ernst Hage.
